

TÜRK BORÇLAR KANUNU TASARISI'NA GÖRE “KUSURSUZ SORUMLULUK” HALLERİ VE İLKELERİ

Prof. Dr. Cevdet YAVUZ*

GİRİŞ

Çalışmamızda önce, “hukuki sorumluluğun türleri”; sonra, “kusursuz sorumluluk” ile “Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’na (BKT.’ya) göre kusursuz sorumluluk halleri ve ilkeleri” incelenecek ve son olarak da, “Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’nın (BKT.’nın) “kusursuz sorumluluk” düzenlemesinin değerlendirilmesi” yapılacaktır.

“Hukuki sorumluluğun türleri” olarak, “kusur sorumluluğu (dar anlamda haksız fiil sorumluluğu)”, “hukuka uygun müdahaleden doğan sorumluluk (fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi)” ve “kusursuz sorumluluk (sebeplilik sorumluluğu)” kavramları açıklanacak; genel olarak “kusursuz sorumluluk” türleri ve ilkeleri ele alındıktan sonra, Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’nın “kusursuz sorumluluk” düzenlemesi, madde gerekçeleri çerçevesinde, “hakkaniyet sorumluluğu”, “özen sorumluluğu” ve “tehlike sorumluluğu ve denkleştirme” konuları olarak incelenecek; “özen sorumluluğu” kapsamında da, “adam çalıştıranın sorumluluğu”, “hayvan bulunduranın sorumluluğu” ve “yapı malikinin sorumluluğu” hakkında bilgi verilecek; son olarak da, Tasarı düzenlemesinin genel bir değerlendirmesi yapılacaktır.

---

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

I. Hukuki Sorumluluğun Türleri

Hukuki sorumluluk, sözleşmeye dayalı (akdi, sözleşmesel) sorumluluk veya akit dışı sorumluluk olarak karşımıza çıkabilecektir. Buradaki açıklamalarımız, sözleşme dışı sorumluluk ile ilgili olacaktır.

Sözleşme dışı hukuki sorumluluk, “kusur sorumluluğu”, “kusursuz sorumluluk (sebeup sorumluluğu)” ve “hukuka uygun (caiz) müdahaleden doğan sorumluluk” (veya “fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi”) olmak üzere, üçe ayrılmaktadır. Ancak, fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi¹ göz önüne alınmadığında, sorumluluk türleri, kusur sorumluluğu ve kusursuz sorumluluk (sebeup sorumluluğu) olarak belirlenebilecektir. Yine de, unsurları, kusur sorumluluğundan ve kusursuz sorumluluktan (sebeup sorumluluğundan) farklı olduğu için, bu iki sorumluluk türünden bağımsız olarak hukuka uygun müdahaleden doğan sorumluluğu (fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesini) da üçüncü bir sorumluluk türü olarak kabul etmek gerekir².

Sözleşme dışı sorumluluğun türlerinden (ve çalışmamızın konusu) olan “kusursuz sorumluluk” a geçmeden önce, bu sorumluluk türleri ile ilgili olarak, şu genel açıklamalar yapılabilecektir:

1. Kusur Sorumluluğu (Dar Anlamda Haksız Fiil Sorumluluğu)

En yaygın ve en geniş olan sorumluluk türü, kusur sorumluluğudur. Burada sorumluluk, zarar veren kişinin kusurlu davranışına dayanır ve bu sebeple bu tür sorumluluğa. “kusur sorumluluğu” denilmektedir. Uygulamada ve doktrinde kusur sorumluluğu yerine “sübjektif sorumluluk” deyimini de kullanılmaktadır. Yine, kusur sorumluluğu için, “dar anlamda haksız fiil sorumluluğu” da denilmektedir. Biz, bu yöndeki

---

¹ Bu konuda bkz. ULUSAN, İ., Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi, İstanbul 1977.

² EREN, F., Borçlar Hukuku - Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 447.

görüşlere katılarak, sorumluluğun kaynak ve sebebini açık bir şekilde gösterdiği için “kusur sorumluluğu” deyimini, diğerlerine üstün tutmaktayız³. Esasen çeşitli hukuk sistemlerinde en çok kullanılan deyim de “kusur sorumluluğu” deyimidir.

Kusur sorumluluğunda, sorumluluğun en önemli unsuru, kusurdur ve “kusur olmadan sorumluluk olmaz” ilkesi geçerlidir. Kusur, bu tür sorumluluğun kurucu unsurudur. Bu sebeple, sorumluluğun doğması için zarar, uygun illiyet bağı ve hukuka aykırılık unsurlarından başka zarar verenin davranışının kusurlu olması da gerekir.

“Kusursuz, sorumluluk olmaz” ilkesi, en koyu bir şekilde 18. yüzyıl ve özellikle 19. yüzyılda uygulanmıştır. Bu düşünce ve uygulamaya göre, sorumluluğu kuran ve haklı gösteren tek sebep, kusurdur. Hatta, “tazminat borcunu doğuran, zarar değil, kusurdur” denilebilmiştir⁴.

Kusur sorumluluğu, adalet duygularına uygun olup, gerekçesini, kusurun, zarar verenin ahlaki veya hukuki yönden kınanabilir bir davranışı olarak nitelendirilmesinde bulmaktadır. Kusur, hukuk düzenince kınanan bir davranış olduğuna göre, böyle bir davranışla, başkasına zarar veren kimse bu olumsuz sonuca bizzat katlanmalı, zararı gidermelidir. Gerçekten, zararlı sonucu pasif durumdaki zarar gören değil, hukuken onaylanmayan, hoş görülmeven davranışıyla zarar veren meydana getirdiğine göre, buna onun katlanması, adalet duygularını tatmin eder⁵. Nitekim, bu sebeple, denilmektedir ki; “Tazminat yükümlülüğünü kusura dayandırmak adalete uygundur; zira bir kimse önceden görebileceği bir zarara sebep olmuşsa kendisi ahlaki açıdan kınanabilir. Buna karşılık, iradesi hukuka aykırı bir sonuca yönelmemiş olan ve bir zararın ortaya çıkmaması için halin gerektirdiği önlemleri alan bir kimseyi kınamak

---

³ EREN, F., Borçlar Hukuku - Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 447.

⁴ EREN, F., Borçlar Hukuku - Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 448.

⁵ EREN, F., Borçlar Hukuku - Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 449.

mümkün değildir; bu yüzden, onu tazminat yükümlülüğü altına sokmak doğru olmaz.”⁶.

2. Hukuka Uygun Müdahaleden Doğan Sorumluluk (Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi)

Hukuka uygun müdahaleden doğan sorumluluğun anlamını ve niteliğini açıklayabilmek için, her şeyden önce “müdahale” kavramını tanımlamak gerekir. Başkasının hukuki bir varlığının bir insan davranışıyla ihlal edilmesine “müdahale” denir. Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere, müdahaleden bahsedebilmek için⁷:

1- Müdahale ile her şeyden önce bir üçüncü kişinin hukukça korunan bir varlığı (mal veya şahıs varlığı) ihlal edilmelidir.

2- Müdahale bir insan davranışıyla yapılmalıdır. Tabii olaylar buraya girmez.

3- Müdahale sonucu gerçekleşen zarar verme olgusu, aktif bir davranışa, bir yapma fiiline dayanmalıdır. Pasif davranışlar, yapmama fiilleri, kaçınmalar, müdahale fiili içinde yer almazlar.

4- İnsan davranışıyla hukuki varlığın ihlali arasında uygun bir illiyet bağı bulunmalıdır.

5- Müdahale, zarar verme ile karıştırılmamalıdır. Zarar verme, bir kimsenin mal veya şahıs varlığında iradesi dışında meydana getirilen bir azalma, bir eksilmedir. Her müdahale ve dolayısıyla her ihlal fiili, üçüncü kişiye zarar vermez. Mesela A, B'nin arazisine girip çayır ve otların üzerinden yürür ve onları ezerse, B'ye bir zarar vermiş olur. Oysa A, B'nin

---

⁶ TANDOĞAN, H., Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Ankara 1981, s.1.

⁷ EREN, F., Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 458.

arazisindeki yoldan yürüdüğü zaman, ona hiçbir zarar vermiş olmaz. Zarar olmayan yerde, müdahale gerçekleşmiş olsa bile, sorumluluk doğmaz.

Müdahale, yani bir başkasının hakkının uygun illiyet bağına dayanan insan davranışıyla ihlali fiili, hukuka uygun (caiz) olabileceği gibi, hukuka aykırı da olabilir. Hukuk düzeni, bir hakkın ihlalini buluyorsa, hukuka uygun müdahaleden; uygun bulmuyorsa, hukuka aykırı müdahaleden söz edilir. Hukuka uygun müdahalede hukuk düzeni, başkasının hakkının ihlalini onaylamakta, bu müdahaleye izin vermekte, onu caiz görmektedir. Hukuk düzeni bu izni verirken, birbiriyle çatışan iki hukuki değeri tartmakta, bunlardan birini üstün tutmaktadır. Hakkı üstün tutulan kimseye, daha düşük değerdeki hak sahibinin hukuk alanına müdahale imkânı tanınmak suretiyle hukuk düzeni onu korumamakta; bazı hallerde ona sadece “uygun bir bedel isteme” (denkleştirme isteme) hakkı vermekte, bazı hallerde ise bunu da vermemektedir. Meşru savunma, hakkın kuvvet kullanılmak suretiyle korunması ve zaruret halinde başkasının malına zarar verilmesi ile bazı komşuluk ilişkilerinde, durum böyledir⁸.

Bu tür sorumlulukta sorumluluk sebebi, kusurlu bir davranış veya tehlikeli bir faaliyet değildir. Burada hukuki değerler çatışmasında, kanun koyucu üstün hukuki değere, daha düşük hukuki değer karşısında bir öncelik, bir ayrıcalık tanımakta, üstün değer uğruna düşük değer fedasız edilmesine izin vermektedir. Böylece, hukuk düzeni değerler çatışmasında üstün değer kurtarılması için, bunun sahibine, düşük değer sahibinin hukuk alanına müdahale etme, ona zarar verme yetkisini tanımaktadır. Ancak, bu suretle bozulan çıkar dengesinin yeniden kurulması amacıyla hukuk alanına müdahale edilen, fedakârlıkta bulunan ve dolayısı ile zarara uğrayan kimseye de denkleştirme hakkı verilmektedir. Bu tür sorumlulukta fedakârlıkta bulunan kimsenin zararı karşılanmakta, onun katlandığı

---

⁸ EREN, F., Borçlar Hukuku - Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 458-459.

ekonomik fedakarlık (kayıp), para ödenmek suretiyle denkleştirilmektedir. Hukuka uygun müdahale sorumluluğunda da, tehlike sorumluluğunda tehlike olgusuna olduğu gibi, başkasının hakkına yapılan müdahaleye kanun koyucu müsaade ettiği için, müdahale, hukuka uygun bir fiil (davranış)'dir. Kusur sorumluluğundan farklı olarak burada, zarar verici davranış hukuka aykırı değildir. Caiz (hukuka uygun) müdahaleden doğan sorumluluğu, tehlike sorumluluğundan ayıran husus, müdahale sorumluluğunda kanun koyucu, zarar vermeye de izin vermiş bulunmaktadır. Oysa, tehlike sorumluluğunda zarar vermeye izin verilmemiş, sadece soyut tehlikeye müsaade edilmiştir. Diğer taraftan, tehlike sorumluluğunda sorumluluğu doğuran işletme fiili ekseriya hukuka aykırı iken, müdahale sorumluluğunda zararı giderim (denkleştirme) yükümlülüğü doğuran müdahale, daima hukuka uygundur. Yine, teknik buluş ve gelişmedeki sür'at ve bunun bir yerde tutulamaması, teknik tehlikelere karşı meşru savunma ve tehlikenin önlenmesi taleplerini etkisiz kılmakta, bu sebeple de tehlike sorumluluğunda tazminat yükümlülüğüne ağırlık verilmektedir. Kısaca belirtmek gerekirse, fedakarlık sorumluluğu, hukuka aykırılığın sınırlandırılmasını, tehlike sorumluluğu ise, ihmalin sınırlandırılmasını dengede tutmak için öngörülmüştür. Bu sebeple olağan işletme zararları için hukuka uygun müdahale sorumluluğu, işletme kazaları için ise tehlike sorumluluğu kabul edilmiştir⁹.

Hukuka uygun müdahaleden doğan sorumlulukta, başka bir kişiye ait hukuki bir değerın feda edilmesi, hukuka uygun bulunmaktadır. Bunun sebebi, kaçınılması mümkün olmayan değerler çatışmasında, üstün değerın tercih edilmesi olabileceği gibi, daha büyük bir zararı önlemek için daha düşük bir değerın feda edilmesi ya da kamu yararına öncelik tanınması olabilir. Ancak, feda edilen değer de hukuken korunan bir değer olduğu

---

⁹ Bu açıklamalar için bkz. EREN, F., Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 459-460.

için, sorumluluk (denkleştirme sorumluluğu) kabul edilmiştir. Fedakârlık sorumluluğu, kusursuz (objektif) sorumluluktur. Genel sorumluluk ilkesine göre, ihlalin sonucu olan zarar tazmin edilir. Oysa burada, ihlallere karşı hukuki değere normal olarak tanınmış korunma kaldırıldığı için, bundan doğan zararlı sonuçtan sorumlu olunmamaktadır; sadece, bir “uygun bir bedelle denkleştirme” sözkonusu olmaktadır¹⁰.

Hukuka uygun müdahale sorumluluğunun başlıca örnekleri, komşuluk ilişkisinden doğan müdahaleler ile zaruret halleridir¹¹.

3. Kusursuz Sorumluluk (Sebep Sorumluluğu)

Kusursuz sorumluluk (sebep sorumluluğu), ilke olarak, zarara sebep olma düşüncesine dayanır. Bu tür sorumluluğun gerçekleşmesi için, sorumluluğu doğuran olayla zarar arasında sebep-sonuç ilişkisinin varlığı yeterlidir. Kusur, sebep sorumluluğunda kurucu bir unsur olmaktan çıkmıştır. Bu tür sorumlulukta, kusur şartının aranmaması sözkonusudur. Burada sorumluluk, kusur yerine, kanunun öngördüğü belirli bir olguya bağlanmıştır. Sorumluluğun bağlandığı olgulara; gözetim veya objektif özen ödevinin ihlali, tehlikeli bir işletme veya nesneye (şeye) sahip olma gibi olgular örnek olarak gösterilebilir. Esasen, bütün sebep sorumluluğu halleri için geçerli tek ortak unsur, bu tür olgularla gerçekleşen zarar arasında uygun bir illiyet bağının bulunmasıdır. İşte, bu tür olgular ile gerçekleşen zarar arasında uygun bir illiyet bağının bulunması, sorumluluğun kurulması için yeterlidir¹².

Aşağıda önce kusursuz sorumluluğu (sebep sorumluluğunu) gerektiren nedenler ve türleri üzerinde durulacak ve sonra da, Türk Borçlar

---

¹⁰ Bu açıklamalar için bkz. ve karşı. EREN, F., Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 460.

¹¹ EREN, F., Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 460.

¹² Bu açıklamalar için bkz. EREN, F., Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 449.

Kanunu'nun, "kusursuz sorumluluk" düzenlemesi açıklanıp değerlendirilecektir.

II. Kusursuz Sorumluluğu (Sebeb Sorumluluğunu) Gerektiren Nedenler ve Türleri

1. Kusursuz Sorumluluğu Gerektiren Nedenler

Kusursuz sorumluluğu **gerektilen** nedenler, teknik gelişmeler ve kusurun yetersizliği olarak açıklanabilecektir. Şöyle ki¹³:

a) **Teknik gelişmeler:** Kusursuz sorumluluk, endüstri devrimiyle birlikte ortaya çıkan teknik buluşların, makineleşmenin ve karmaşık sosyal ilişkilerin biçimlendirdiği toplum ve uygarlığın zorunlu kıldığı bir sorumluluk türüdür. Yani, kusursuz sorumluluk, her şeyin makineleştiği, işbölümü ve ekonomik birimlerin geniş ölçüde organize olduğu gelişmiş sanayi toplumunun bir ürünüdür. Oysa kusur sorumluluğu, küçük ekonomik birimlerin hâkim olduğu makineleşmenin tam gelişmediği, toplum yapısının tarım ve küçük sanayiye dayandığı, bireyci ve liberal düşüncenin etkin bulunduğu toplumlarda görülen bir sorumluluk türüdür. Kusursuz sorumluluğunun kabulü, kusur sorumluluğunu öngören liberal hukuk devletinden, adalet ve hakkaniyet ilkesine dayanan sosyal hukuk devletine geçişin ve sosyal gelişmenin bir sonucudur.

b) **Kusurun yetersizliği:** Ulaşım, enerji ve üretim araçlarında kullanılan büyük makinelerin, teknik araç ve gereçlerin, yeni kimyasal ve biyolojik buluşların karmaşık bir biçim verdiği modern toplumda, kusuru, sorumluluğun kurucu unsuru olarak görmek, bir çok nedenlerle doyurucu olmaktan uzaktır. Gerçekten, her şeyden önce, bu kadar karmaşık teknik bir süreç ve sosyal ilişki ağı içinde gerçekleşen zararlarda kusurun rolü, ya çok azalmış, ya da hiç kalmamıştır. Gerçekten, çalışanlar ve çevre için

---

¹³ Buradaki açıklamalar, EREN, F., Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 449-450'den özetlenerek alınmıştır.

büyük tehlike arzeden makineler, enerji kaynakları, ulaşım araçları ve diğer şeyler arasında, zararlı sonucun sebebi olarak insan davranışının rol ve katkısını tespit etmek imkânı, fiilen ortadan kalkmıştır. Zira bu karmaşık mekanik şartlar, sosyal ilişkiler içinde kusurlu bir davranışın bulunup bulunmadığını, kimin kusurlu bir davranışta bulunduğunu belirlemek mümkün değildir. Kaldı ki, bu kadar tehlikeli araç ve gereçler içinde insan davranışının zararın sebebi olabilme ihtimali, diğer teknik ve mekanik sebeplerle kıyaslanamayacak derecede küçük ve önemsizdir. Zira günümüzde enerji kaynakları, ulaşım araçları ve üretimde kullanılan makineler, o derece hızlı, karmaşık ve büyük boyutlar kazanmıştır ki, artık, gerekli her türlü tedbir alınsa bile, zararın doğumunu önlemek çoğu zaman imkânsız hale gelmiştir. Çevre için tehlike arzeden bu kaynaklar karşısında, zarara uğramak adeta kaçınılmaz bir hal almıştır. Ancak, “tehlikeli” diye toplumun bu araç ve gereçlerden vazgeçmesi de mümkün değildir. Bu nedenle, tehlikeli faaliyette bulunan kimseler, bunlardan yarar sağladıkları için, sebep oldukları zararı da gidermek zorundadırlar.

Burada yarar-zarar (nimet-külfet) ilişkisi söz konusudur. Diğer taraftan bu gibi faaliyet ve işletmelerde çalışan kişiler, ekonomik ve sosyal bakımdan zayıf kişilerdir. Bazı hallerde bunların kusurlu davranışlarının katkısıyla zararlı sonucun doğması da mümkündür. Zarar görene karşı, bu zararın giderilmesi yükü, bu kişilere yükletildiği takdirde çoğu zaman hiç bir tazminat alınamama ihtimali belirir. Bu nedenle de, kusur sorumluluğu yeterli olmamakta, sosyal adalet fikrini gerçekleştirmek için kusursuz sorumluluk (sebeup sorumluluğu) ilkesini kabul etmek gerekmektedir.

2. Kusursuz Sorumluluğu Gerektiren İlkeler

Kusursuz sorumluluğu gerektiren ilkeler, hakkaniyet ilkesi, tehlike ilkesi ve hakimiyet ilkesi olarak sayılabilecektir. Şöyle ki¹⁴:

a) Hakkaniyet İlkesi: Kusursuz sorumluluğu etkileyen düşüncelerin başında hakkaniyet ilkesi gelir. Buna göre, hakkaniyet gerektiriyorsa, zarar veren kusurlu olmasa bile, sebep olduğu zararı tazmin etmelidir. Burada, zarar verenle zarar görenin ekonomik durumlarının karşılaştırılması söz konusudur. Bu karşılaştırma sonunda, hakkaniyet ve adalet duyguları, zarar görene oranla ekonomik yönden daha güçlü durumda bulunan zarar vereni kusursuz olmasına rağmen sorumlu kılabilir.

b) Tehlike İlkesi: Başkaları için tehlikeli bir durum yaratan kimse, bu tehlikeden doğan zararları gidermelidir. Tehlikeli faaliyet, işletme ve şeylerden doğan zararlar, çoğu zaman kaçınılmaz sonuçlardır. Diğer taraftan, bunların sahibi ve işleticisi, bu tür faaliyet, işletme ve şeyden yararlanmaktadır. O halde, bunlardan yararlanan kişinin, doğan zararı da üzerine alması adalet fikrine uygundur.

c) Hakimiyet İlkesi: Bir kimsenin hakimiyet alanı içinde bulunan bir şey veya bir insan, başkasına zarar vermişse, sorumluluk hakimiyet sahibine ait olmalıdır. Zira bu kimsenin o şey veya şahıs üzerinde denetleme ve gözetim imkanı vardır. Gerekli denetleme ve gözetimle zararlı sonucun gerçekleşmesi büyük oranda önlenabilir.

Bu gelişmeler sonunda, sosyal adalet, dayanışma, hakimiyet alanı, hakkaniyet, zarar-yarar düşünceleri nedeniyle bazı faaliyet alanlarında sebep sorumluluğu ilkesi kabul edilmiştir. Bütün kusursuz sorumluluk hallerine özgü, genel bir kural koymak mümkün olmamakla birlikte,

---

¹⁴ Buradaki açıklamalar, EREN, F., Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 452-452'den özetlenerek alınmıştır.

doktrinde, kusursuz sorumluluğu düzenleyen kanunlardaki ana ilkelerden bazı ortak unsurların çıkartıldığı görülmektedir. Bunlardan bazıları olumlu, bazıları ise olumsuz unsurlardır. Kusursuz sorumluluğu belirleyen olumsuz unsur, sorumlu kişinin zararı tazmin etmek için kusurlu olmasının aranmamasıdır. Böylece kusur, olumsuz bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Ancak olağan kusursuz sorumlulukta zararı, sorumlu kişinin kusurlu bir davranışının da doğurması mümkündür. Bu, sonucu değiştirmez, sorumluya ek kusur olarak yüklenir. Olumlu unsurları ise şu şekilde saymak mümkündür: Önce kusur, sorumluluğun bir şartı olmadığı için, zarardan sorumlu olacak kişi zarara kendi davranışıyla sebep olduğu takdirde atırt etme gücüne sahip olmasa bile, zararı tazmin etmek zorundadır. Zira ayırt etme gücü, sadece kusur sorumluluğunda, kusurun sübjektif yönünü oluşturmaktadır. Sonra, kusursuz sorumluluk, genellikle başka kişilerin davranışından sorumluluğu ifade eder. Kusursuz sorumluluğa tabi olan bir işletme ve faaliyette işler çoğu zaman yardımcı kişiler eliyle yürütülür. İşte, sorumlu kişi, çalıştırdığı yardımcı kişilerin zarara sebep oldukları davranışlardan da sorumludur. Bu davranışın kusurlu ya da kusursuz olması, yardımcı kişinin ayırt etme gücüne sahip olup olmaması, sonucu değiştirmez. Burada, başkasından yararlanma fikri esas alınmaktadır. Mesela BK.m.55'e göre adam çalıştıran, yardımcı kişinin; MK.m.369'a göre, ev başkanı, başkanlığı altında bulunan bakıma muhtaç küçük ve akıl hastalarının başkalarına vermiş oldukları zararda, adam çalıştıran veya ev başkanı, başkasının davranışından (fiilinden) sorumludur. Nihayet, zarara sebep olan olaylar, insan olayları, tabiat olayları olmak üzere ikiye ayrılır. Tabiat olayları, insan iradesi dışında meydana gelen olaylardır. Teknik olaylar da tabiat olayları arasında yer alır. İnsan iradesi dışında meydana gelen ve zarara sebep olan tabiat olaylarına, umulmayan hal veya umulmayan olaylar adı da verilir. Kusursuz sorumluluğun özelliği, zarara umulmayan bir halin sebep olması durumunda görülür. Gerçekten, bu tür sorumlulukta, zarar umulmayan bir

hal sonunda meydana gelse bile, sorumlu kişi, zararı gidermek zorunda kalır. Bu nedenle, Kusursuz sorumluluğa, doktrinde “umulmayan hal sorumluluğu” da denilmektedir. Mesela bir binadaki yapım veya bakım noksanlığı, insan davranışına değil de, önlenemeyen atmosfer (hava) olayları gibi bir sebebe dayansa bile, bu noksanlık bir başkasına zarar vermişe, yapı maliki bundan sorumludur. Motorlu araç işletenin gözüne bir toz kaçması sonunda başkasına zarar verilmesi halinde de durum aynıdır. Ancak, umulmayan olaylardan çok büyük bir şiddet arzeden mücbir sebep, ilke olarak sorumluluğu ortadan kaldırır. Zira, mücbir sebep halinde illiyet bağı kesilmektedir.

3. Kusursuz Sorumluluğun Türleri

Kusursuz sorumluluk, olağan kusursuz sorumluluk ve tehlike sorumluluğu olmak üzere ikiye ayrılır. şöyle ki¹⁵:

a) Olağan Kusursuz Sorumluluk (Olağan Sebep Sorumluluğu)

: Kusursuz sorumluluğun en hafif şeklini, olağan kusursuz sorumluluk oluşturur. Bu haliyle olağan kusursuz sorumlulukta, ne kusur ne de tipik tehlike, sorumluluğun kurucu unsurudur. Bu bakımdan olağan sebep soruml kusursuz sorumluluğu, belirli bir tesis, işletme veya faaliyetin özel tehlikelilik haline bağlanmamış, sadece kanunda öngörülen objektif özen ödevinin ihlaline¹⁶ dayanan bir kusursuz sorumluluk türü olarak tarif etmek mümkündür.

Olağan sebep sorumluluğu halleri, Borçlar Kanunu ve Medeni Kanunda sayılmıştır. Ancak, kusursuz sorumluluk (sebep sorumluluğu) halleri, adı geçen kanunlarda sayılanlarla sınırlı değildir. Sözü geçen

---

¹⁵ Buradaki açıklamalar, EREN, F., Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 452-458'den özetlenerek alınmıştır.

¹⁶ Bu konuda bkz. GÜMÜş, M. A.,

kanunlarda hükme bağlananlar örnek niteliğinde olup, bunlar dışında kalan bazı hallerin de olağan sebep sorumluluğuna konu olması mümkündür.

Borçlar Kanunu ve Medeni Kanunda sayılan başlıca olağan sebep sorumluluğu halleri; adam çalıştıranın (BK. m. 55), bina ve diğer yapı eseri malikinin (BK. m. 58), hayvan bulunduranın (BK. m. 56), ev başkanının (MK m. 369) ve taşınmaz malikinin sorumluluğudur (MK. m. 730). BK. m. 54'te düzenlenmiş bulunan ayırt etme gücünden yoksun olanların sorumluluğunu da olağan kusursuz sorumluluk içinde saymak mümkündür.

Olağan kusursuz sorumluluk, ya sorumlu kişinin objektif özen ve gözetim ödevini yerine getirmemesine, ya da maliki bulunduğu şeydeki noksanlığa dayanmaktadır. Gerçekten, mesela BK. m. 55 ile m. 56'ya göre adam çalıştıranla hayvan bulunduranın, MK. m. 369'a göre ise ev başkanının sorumluluğu, özen ve gözetim ödevinin ihlalinden kaynaklanmaktadır. Buna karşılık, MK. m. 730'a göre taşınmaz malikinin sorumluluğu, mülkiyet hakkının aşkın kullanılmasına dayanırken, BK. m. 58'e göre bina ve diğer yapı malikinin sorumluluğu, yapım bozukluğuna ya da bakım noksanına dayanmaktadır.

Olağan kusursuz sorumluluğu oluşturan hallerin bir çoğu başlangıçta kusur sorumluluğu olarak nitelendirilmiş, ancak zamanla bunların kusursuz sorumluluğa girdikleri kabul edilmiştir. Başlangıçta, özellikle adam çalıştıranın, hayvan bulunduranın ve ev başkanının sorumluluğu, kusur karinesine dayanan bir kusur sorumluluğu olarak görülmekteydi. Kusur karinesine dayanan kusur sorumluluğunun, yalın kusur sorumluluğundan tek farkı, ispat yükünün ters çevrilmesinden ibarettir. Gerçekten, kusur sorumluluğunda, davacı (zarar gören), davalının (zarar verenin) kusurunu ispat zorunda iken, kusur karinesine dayanan kusur sorumluluğunda, zarar veren kanun gereği kusurlu sayılmaktadır. Bu

nedenle, davacı kusursuzluğunu ispat etmek şartıyla sorumluluktan kurtulur.

Olağan kusursuz sorumluluk halleri, çevre için özel ve tipik bir tehlike arzemezler. Bu sebeple bunlar, olağan kusursuz sorumluluk olarak nitelendirilmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, olağan kusursuz sorumlulukların bir çoğu kusur sorumluluğuna oldukça yakındır. Zira, özellikle adam çalıştırmanın, hayvan bulunduranın ve ev başkanının sorumluluğunda, sorumlu kişiye isnat edilen özen ve gözetim eksikliği, aslında kınanan bir davranıştan başka bir şey değildir. Özellikle sorumlu kişi, ayırt etme gücünü haizse, bu kınama, aslında bir kusurdur. Gerçekten, özensizlik¹⁷ isnadı, kusurun biraz daha objektifleştirilmiş halinden başka bir şey değildir. Bu ise, bu tür olağan kusursuz sorumluluğu kusur sorumluluğuna yaklaştırmaktadır. Nitekim, sorumlu, özen ödevinde bir noksanlık yapmadığını, başka bir deyişle gerekli her türlü özeni gösterdiğini veya gerekli özeni göstermiş olsaydı bile zararın gene de gerçekleşeceğini ispat etmek suretiyle sorumluluktan kurtulabilir. Bu tür kusursuz sorumluluğa, kurtuluş kanıtı getirme imkanı olan kusursuz sorumluluk (kurtuluş kanıtı getirme imkanı olan olağan sebep sorumluluğu) denilmektedir. Bina ve diğer yapı malikinin sorumluluğunda görülen yapım ve bakım bozukluk veya noksanlığı da gerçekte, özensizliğe dayanmaktadır. Yalnız burada, sorumluluğun sebebi, özensizlik olmayıp, yapım bozukluğu veya bakım noksanlığıdır. Bu sebeple sorumlu, her türlü özeni göstermiş olmasına rağmen bakım noksanlığını ya da yapım bozukluğunu öğrenemese bile, bu nedenlerden bir zarar meydana geldiği zaman, sorumlu olur. Yani burada yapı maliki, gerekli özeni gösterdiğini ispat etmek suretiyle sorumluluktan kurtulamaz. İşte; bu nedenledir ki, yapı malikinin sorumluluğu, kurtuluş

---

¹⁷ Özen kavramının borçlar hukuku alanındaki işlevleri için bkz. GÜMÜŞ, M.A., Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda Vekilin Özen Borcu, İstanbul 2001, s. 52 vd.

kanıtı getirilemeyen olağan sebep sorumluluğu (kurtuluş kanıtı getirilemeyen olağan kusursuz sorumluluk) olmakta ve böylece tehlike sorumluluğuna yaklaşmaktadır. Tehlike sorumluluğunda da özel kurtuluş nedenleri yoktur. Sadece genel kurtuluş nedenleri, yani illiyet bağını kesen sebepler, sorumluluğu ortadan kaldırır. Ancak, bina veya yapı malikinin sorumluluğun da sorumluluk, bina veya yapının gösterdiği özel tipik tehlikeye bağlanmış değildir.

Olağan sebep sorumlulukları, özel bir kanun veya kanun hükmüne dayanmalıdır.

b) Tehlike Sorumluluğu: Tehlike sorumluluğu, sorumluluk türlerinin en ağırını oluşturur. Burada bir kişinin sorumlu olması için, kusurlu olması ya da objektif özen veya gözetim ödevini ihlal etmesi gerekmez. Kanun koyucu, özel bir kanun ya da bir kanun hükmü ile bazı olgulara tehlike sorumluluğunu bağlamıştır. Bu olgular, belirli bir kuruluş (tesis), işletme veya faaliyet dalıdır. Ancak, bu kuruluş veya faaliyet, varlığı veya niteliği itibariyle belirli bir tehlike ve dolayısıyla zarar ihtimali taşımaktadır. Başka bir deyişle, modern toplum yapısının gerekli kıldığı bazı kuruluş ve faaliyetlerin, varlıkları, işletilmeleri veya icralarının yol açacağı özel tehlike nedeniyle doğabilecek zararlardan, hukuk düzeni, bunların sahip veya işletenlerini sorumlu tutmuştur. Çevre için tehlike arzeden kuruluş ve nesnelere; motorlu taşıt araçları, demiryolları, hava ve deniz yolları, enerji işletmeleri, atom reaktörleri vs. örnek olarak gösterilebilir. Bu faaliyet, işletme ve şeyler diğer işletme, faaliyet ve şeylerle kıyaslandığı zaman, bunların daha büyük bir tehlike eğilim ve oranı arzettikleri görülür. Bu işletme veya nesnelere sahip veya işletenleri, bunların sebep oldukları zararı gidermek (tazmin etmek) zorundadır. Tehlikeli nesne veya işletme ile gerçekleşen zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması, sorumluluk için yeterlidir. Sorumlu kişinin, kusurlu olup olmaması, özen ödevini yerine getirip getirmemesi, işletme veya

nesnede (şeyde) bir bozukluk veya noksanın bulunup bulunmaması, meydana gelen zararın tazmini borcu yönünden hiçbir etkiye sahip değildir. Zira bunların sebep oldukları zararlarda, kusurun bulunup bulunmadığı ya da rolünün olup olmadığı çoğu zaman bilinemediği veya ispat edilemediği gibi, sorumlu kişi, her türlü özeni gösterse, gözetim ve denetim ödevini yerine getirirse, gerekli bütün tedbirleri alsın bile, yine çoğu zaman zararın meydana gelmesini önlemek mümkün değildir. Bu sebeple sorumluluğun bağlandığı olgu ile örneğin motorlu taşıt aracının işletilmesi ile zarar arasında uygun illiyet bağı kurulduğu zaman, sorumluluk da gerçekleşmiş olur. Tehlike sorumluluğu, "mutlak sebep sorumluluğu" veya "sonuç sorumluluğu" değildir. Sorumluluğun kurulması için zararın mutlaka faaliyet veya işletmeye özgü tipik tehlikenin gerçekleşmesi sonucu meydana gelmesi gerekir. Zarar, tipik tehlike sonucu değil de başka bir sebeple, mesela mücbir sebep veya zarar görenin kusuru sonunda meydana gelmişse, işletme sahibi ilke olarak sorumlu olmaz.

Günümüz ileri sanayi toplumları, teknik gelişme ve makineleşmenin simgelediği toplumlardır. Topluma damgasını vuran teknolojik gelişme makineleşme, insan esprisinin buluşları ve ürünleridir. İnsan zekası, durmadan yeni teknik buluşlar üretmektedir. Çevre için tehlike kaynağı arzeden bu teknik buluşları ve makineleri suçlamak, bizzat insan zekasının yaratı gücünü suçlamak olur. Fertler ve dolayısı ile toplum, bu araç ve gereçlerden yararlanmaktadır. Motorlu taşıt araçları, uçaklar, elektrik enerjisi, kimyasal maddeler, çevre için zarar ve tehlike kaynağı olsa da, toplum bunlardan yararlanmaktan vazgeçemez. İhtiyaçlarının daha iyi, daha hızlı giderilmesinde yarar gören toplum, bunların kendilerine özgü tehlikelerinin gerçekleşmesi sonunda meydana gelen zarara katlanmak, bunları hoş görmek zorundadır. Ancak, hukuk düzeni, bu zorunluluk dolayısı ile de olsa, tehlikeli işletme ve faaliyetlerin çevreye, kişilere verdiği zarara, zarar görenlerin katlanmasını öngöremezdi. Böyle bir hukuk anlayışı, olsa olsa ilkel bir hukuk anlayışı olabilirdi. İşte; bu

nedenlerle, kanun koyucular, tehlike sorumluluğunu kabul etmek, özel kanunlarda da olsa bunları düzenlemek, bunları işletenlere, üçüncü kişiler aleyhine işletmeden doğan zararları tazmin etmek ödevini yüklemek zorunda kalmışlardır. Tehlike sorumluluğu, sorumlular için ağır bir sorumluluk türüdür. Tipik tehlikenin gerçekleşmesiyle meydana gelecek ekonomik risk tehlikeli faaliyette bulunana, tehlikeli işletmeyi işletene yükletilmiştir. Ancak, tehlikenin gerçekleşmesi halinde meydana gelecek zarar çok büyük olacağından, işleteni de ekonomik sıkıntıya maruz bırakmamalıdır. Bunun için kanun koyucular, bir yandan işletmeleri mali sorumluluk sigortası yapmaya zorlamış, diğer yandan da zarara uğrayacak kişilere, zararlarının tamamını değil, sadece önemli bir kısmını alma hakkını tanımıştır. Böylece, kısmen de olsa modern teknoloji ve uygarlığın riskleri, zarar verenle zarar gören arasında paylaştırılmak istenmiştir.

Tehlike kavramı da, iki ayrı anlamda kullanılmaktadır. Birinci anlamda tehlike, zararın gerçekleşme ihtimalindeki sıklık (çokluk) ve yüksekliği, ikinci anlamda ise, gerçekleşen zararın şiddet, yoğunluk, büyüklük ve ağırlığını ifade eder. Gerçekten, bazı işletme ve faaliyetler, çevre için büyük tehlike arzetyekte bunların üçüncü kişilere zarar verme ihtimali çok yüksek düzeyde bulunmaktadır. Bu tür faaliyet ve işletmelerde ve çevreye zarar verme hususunda özel ve tipik bir eğilim, bir potansiyel bulunmaktadır. Bu özel ve tipik tehlike dolayısı ile bu işletme ve kuruluşlar, sık sık zarara sebep olmaktadır. Motorlu taşıt araçlarının sebep oldukları trafik kazalarını buna örnek olarak göstermek mümkündür. Bazı faaliyet ve işletmeler de ise, en küçük bir anormallik, nitelik ve nicelik yönünden çok ağır ve büyük zararlar meydana getirmektedir. Bir uçağın düşmesi, bir barajın yıkılması, bir atom reaktörünün infilak etmesi veya radyoaktif maddeler sızdırması, doğacak zararın ağırlık, büyüklük ve yoğunluğunu gösterecek niteliktedir. Bazı faaliyet ve işletmeler, yukarıda açıklanan tehlikelerden yalnız birini haiz iken, bazıları bünyelerinde her iki anlamda tehlike eğilimini taşımaktadır.

Tehlike sorumluluğunu, dar anlamda haksız fiil sorumluluğu olarak nitelemek mümkün değildir. Önce, haksız fiilde söz konusu olan fiil kavramı, genellikle bir insan davranışını ifade eder. Oysa, tehlike sorumluluğunda bir fiil, bir insan davranışı söz konusu olmayıp, bir olgu, yani bir işletme, bir kuruluş, bir nesne (şey) söz konusudur. Zarara sebep olan, davranış değil, bu olgulardır. Tehlike sorumluluğunda bir davranış (fiil) mevcut olsa bile, bu ancak ikinci derecededir ve kanun koyucu çoğu kez bu davranışı düşünmemiştir. Sonra, bazı yazarlara göre haksız fiilde geçen "haksız" sıfatı, tehlike sorumluluğunda söz konusu olamaz. Tam tersine, tehlike sorumluluğunda, kendisine sorumluluk bağlanan olgu (işletme, faaliyet veya nesne) yetkili makamlar tarafından tanınmış, izin verilmiş olgu olup, hukuka uygun bir nitelik taşır. Bu sebeple burada, "haksız bir olgu" değil, "tehlikeli bir olgu" söz konusudur.

Tehlike sorumluluğu halleri de, genellikle, özel kanunlarla düzenlenmektedir. Ancak, bu kanunlar, bir yandan çok farklı zamanlarda çıkartıldığından, diğer yandan çok farklı halleri düzenlediklerinden aralarında genel bir uyum bulunmamaktadır. Bu nedenle, doktrinde, tehlike sorumluluğunu düzenleyen genel bir kuralın konulması fikri savunulmaktadır. Bu genel kuralın, aynen kusur sorumluluğunu düzenleyen genel kural gibi, tehlike sorumluluğu hallerinin tamamını kapsaması fikri üstünlük taşımaktadır.

Ülkemizde tehlike sorumluluğuna ilişkin özel kanunlar, Karayolları Trafik Kanunu, 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu ve 3634 sayılı Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu (m. 62-63) dışında henüz çıkarılmış değildir. Bu nedenle bütün tehlike sorumluluklarını içerecek, muhteva ve kapsamı özenle belirlenmiş, hukuka güveni zedelemeyecek genel bir kural, aynen kusur sorumluluğunu düzenleyen BK. m. 41'de olduğu gibi, Borçlar Kanunu'na konulmalı; bu hüküm, her somut olayda özel tehlike hallerine uygulanmalıdır. Böylece kanun koyucunun bugüne

kadar göstermiş olduğu ihmal ve gecikme, genel ve soyut bir kuralla giderilmiş olur¹⁸.

III. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na (BKT.'ya) Göre Kusursuz Sorumluluk Halleri ve İlkeleri

Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'nda da, "kusursuz sorumluluk", "hakkaniyet ilkesi"ne dayalı kusursuz sorumluluk, "hakkaniyet sorumluluğu"; "hakimiyet ilkesi"ne dayalı kusursuz sorumluluk, "özen sorumluluğu" ve "tehlike ilkesi"ne dayalı kusursuz sorumluluk da, "tehlike sorumluluğu" olarak düzenlenmiş ve ayrıca "tehlike sorumluluğu"nu tamamlayan bir sorumluluk olarak ve "tehlike sorumluluğu" yanında, "hukuka uygun müdahaleden sorumluluk", "denkleştirme" sorumluluğu olarak düzenlenmiştir. Şöyle ki:

1. Hakkaniyet Sorumluluğu

Türk Borçlar Kanunu Tasarısında, "haksız fiillerden doğan borç ilişkileri" başlıklı m.49-75 arası düzenlemede, kusur sorumluluğu düzenlenmiş ve akabinde de, "kusursuz sorumluluk" ve onun ilk türü olarak da, "hakkaniyet sorumluluğu" ele alınmıştır.

BKT. m. 64'de, "hakkaniyet sorumluluğu" başlığı altında getirilen düzenleme, şu şekildedir:

"Tarafların ekonomik durumları göz önünde tutulduğunda, hakkaniyet gerektiriyorsa hâkim, kusura bağlı olmaksızın zarar verenin sebep olduğu zararı, uygun biçimde gidermesine karar verebilir (f.1). - Ayırt etme gücü olmayanın verdiği zarar için de aynı hüküm uygulanır (f.2)."

---

¹⁸ Tehlike sorumluluğu konusunda ayrıca bkz. TİFTİK, M., Tehlike Sorumluluğunun Ayırıcı Özellikleri ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, 2. Baskı, Erzurum 1997.

Tasarıya ilişkin “Madde Gerekçeleri”nde, bu düzenlemenin gerekçesi de, şu şekilde açıklanmıştır: “818 sayılı Borçlar Kanununun 54 üncü maddesini kısmen karşılayan “B. Kusursuz sorumluluk/I. Hakkaniyet sorumluluğu” kenar başlıklı yeni bir maddedir. -Tasarının iki fıkradan oluşan 60 ıncı maddesinde, bir kusursuz sorumluluk olan hakkaniyet sorumluluğu düzenlenmektedir. 818 sayılı Borçlar Kanununun 54 üncü maddesinin kenar başlığında kullanılan “B Temyiz Kudretini Haiz Olmayanların Mesuliyeti” ibaresi, Tasarının 60 ıncı maddesinde “B. Kusursuz sorumluluk/I. Hakkaniyet sorumluluğu” şeklinde değiştirilmiştir. 818 sayılı Borçlar Kanununun 41 inci ve devamındaki maddelerinde de kusura dayanan sorumluluk (haksız fiil sorumluluğu) yanında kusursuz sorumluluk düzenlendiği hâlde, “kusursuz sorumluluk” kenar başlığı kullanılmamıştır. Tasarının 60 ıncı maddesinin kenar başlığında kullanılan “B. Kusursuz sorumluluk” ibaresiyle, bu sistematik eksiklik giderilmektedir. Maddenin birinci fıkrasında, tarafların ekonomik durumları göz önünde tutulduğunda, hakkaniyet gerektiriyorsa, hâkimin, zarar verenin kusuru olmasa bile, neden olduğu zararın uygun şekilde giderilmesine karar verebileceği öngörülmektedir. Böylece, 818 sayılı Borçlar Kanununun 54 üncü maddesinde sadece ayırt etme gücünden yoksun olanların (yani kusurlu olmaları düşünülemeyecek kişilerin) hakkaniyet sorumluluğuna tâbi oldukları şeklindeki düzenlemenin kapsamı genişletilmiştir. Ayırt etme gücüne sahip olmakla birlikte kusuru olmaksızın başkalarına zarar verenlerin de, hakkaniyet gerektiriyorsa sorumlu tutulmaları zorunlu görülmüştür. Aynı maddenin ikinci fıkrası, 818 sayılı Borçlar Kanununun “B. Temyiz kudretini haiz olmayanların mesuliyeti” kenar başlıklı 54 üncü maddesinin birinci fıkrasını karşılamaktadır. Ayırt etme gücü olmayanların verdikleri zararlar için de, Tasarının hakkaniyet sorumluluğuna ilişkin 60 ıncı maddeşinin ilk fıkrasının uygulanacağı belirtilmiştir. Buna karşılık, ayırt etme gücünün geçici olarak kaybedildiği sırada verilen zararlardan sorumluluğa ilişkin

818 sayılı Borçlar Kanununun 54 üncü maddesinin ikinci fıkrası, Tasarının 69 uncu maddesinde, “III. Özel durumlar” başlığı altında, ayrıca düzenlendiği için, bu maddeye alınmamıştır”¹⁹.

2. Özen Sorumluluğu

Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’nda, “hakkaniyet ilkesi”ne dayalı kusursuz sorumluluğunu takiben de, “hakimiyet ilkesi”ne dayalı kusursuz sorumluluk, “özen sorumluluğu” başlığı altında, sırasıyla, “adam çalıştıranın sorumluluğu”, “hayvan bulunduranın sorumluluğu” ve “yapı malikinin sorumluluğu” olarak düzenlenmiştir. Şöyle ki:

a) Adam Çalıştıranın Sorumluluğu

BKT. m. 65’de, “adam çalıştıranın sorumluluğu” başlığı altında getirilen düzenleme, şu şekildedir:

“Adam çalıştıran, çalışanın, kendisine verilen işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür (f.1). - Adam çalıştıran, çalışanın seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse, sorumlu olmaz (f.2). -Bir işletmede adam çalıştıran, işletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat etmedikçe, o işletmenin faaliyetleri dolayısıyla sebep olunan zararı gidermekle yükümlüdür (f.3). -Adam çalıştıran, ödediği tazminat için, zarar veren çalışana, ancak onun bizzat sorumlu olduğu ölçüde rücu hakkına sahiptir (f.son).”

---

¹⁹ Tasarı maddesi ve gerekçesi için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, T.C. Adalet Bakanlığı, Ankara, Şubat-2008, m. 64 için bkz. s. 16 ve madde gerekçesi için bkz. s. 240-241; m. 64 ve gerekçesi için bkz. YAVUZ, C., Borçlar Kanunu (BK.) -Türk Borçlar Kanunu Tasarısı (BKT.) ve Gerekçesi, Karşılaştırmalı Liste ile birlikte-, 6.Baskı, İstanbul 2007, s. 55-56. Ayrıca m.64 metni için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, TBMM Adalet Alt Komisyonu Raporu ve Metni (1/499), s. 21.

Tasarıya ilişkin “Madde Gerekçeleri”nde, bu düzenlemenin gerekçesi, şu şekilde açıklanmıştır: “818 sayılı Borçlar Kanununun 55 inci maddesini karşılamaktadır. Tasarının dört fıkradan oluşan 61 inci maddesinde, adam çalıştırmanın sorumluluğu düzenlenmektedir. -818 sayılı Borçlar Kanununun 55 inci maddesinin kenar başlığında kullanılan “C. İstihdam edenlerin mesuliyeti” ibaresi, Tasarıda “II. Özen sorumluluğu/1. Adam çalıştırmanın sorumluluğu” şekline dönüştürülmüştür. -818 sayılı Borçlar Kanununun 55 inci maddesinde kullanılan “istihdam eden” şeklindeki ibare yerine, Tasarıda “adam çalıştırın”; “maiyetinde istihdam ettiği kimseler ve amele” şeklindeki ibare yerine de, “çalışan” terimi kullanılmıştır.- Kusursuz sorumluluk türlerinden biri olan olağan sebep sorumluluğuna ilişkin 818 sayılı Borçlar Kanununun 55 inci maddesi iki fıkra, Tasarının 61 inci maddesi ise, üç fıkra hâlinde düzenlenmiştir.- Gözetimleri altındaki kişiler üzerinde, objektif özen gösterme borcuna aykırılıktan doğan sorumluluğa ilişkin Tasarının 61 inci maddesinin ikinci fıkrasında da, 818 sayılı Borçlar Kanununda olduğu gibi, sorumluluktan kurtuluş kanıtına yer verilmiştir. 818 sayılı Borçlar Kanununun 55 inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde, ayrı bir kurtuluş kanıtı olarak düzenlenmiş görünen “yahut bu dikkat ve itinada bulunmuş olsa bile zararın vukuuna mâni olamayacağını ispat ederse mesul olmaz.” şeklindeki hüküm, nedensellik bağının kesilmesi ile ilgili olduğu göz önünde tutularak, madde metnine alınmamıştır. 818 sayılı Borçlar Kanununda yer verilmeyen üçüncü fıkrasında ise, sahibi olduğu işletmede adam çalıştırmanın, işletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat edemezse, o işletmenin faaliyetleri dolayısıyla neden olunan zararı gidermekle yükümlü olduğu öngörülmüştür. Böylece, işletmesinde zararın doğmasını önlemeye elverişli bir çalışma düzeni kurduğunu ispat edemeyen adam çalıştıranların, Tasarının 61 inci maddesinin ikinci fıkrasından yararlanamayacakları kabul edilmiş olmaktadır. Bu yeni düzenleme,

uygulama ve öğretilerde savunulan görüşü yansıtmış olmaktadır. Maddenin son fıkrasında çalıştırmanın zararı vermiş olan çalışana rücu hakkı düzenlenmektedir. Ancak, rücu hakkının kapsamı zararı vermiş olan çalışanın bizzat sorumlu tutulacağı miktarla sınırlandırılmıştır²⁰.

b) Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu

BKT. m. 66-67’de, “hayvan bulunduranın sorumluluğu” başlığı altında, önce “giderim yükümlülüğü” ve sonra da, “alıkoyma hakkı”, şu şekilde düzenlenmiştir:

aa) BKT. m. 66’da, “hayvan bulunduranın sorumluluğu” başlığı altında, “giderim yükümlülüğü” konusu, şu şekilde düzenlenmiştir:

“Bir hayvanın bakımını ve yönetimini sürekli veya geçici olarak üstlenen kişi, hayvanın verdiği zararı gidermekle yükümlüdür (f.1). - Hayvan bulunduran, bu zararın doğmasını engellemek için, gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse sorumlu olmaz (f.2). -Hayvan, bir başkası veya bir başkasına ait hayvan tarafından ürkütülmüş olursa, hayvanı bulunduranın, bu kişilere rücu hakkı saklıdır (f.son).”

Tasarıya ilişkin “Madde Gereççeleri”nde, bu düzenlemenin gerekçesi, şu şekilde açıklanmıştır: “818 sayılı Borçlar Kanununun 56 ncı maddesini karşılamaktadır. -Tasarının üç fıkradan oluşan 62 ncı maddesinde, hayvan bulunduranın giderim yükümlülüğü düzenlenmektedir. 818 sayılı Borçlar Kanununun 56 ncı maddesinin kenar başlığında kullanılan “D. Hayvanlar tarafından yapılan zarardan

---

²⁰ Tasarı maddesi ve gerekçesi için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, T.C. Adalet Bakanlığı, Ankara, Şubat-2008, m. 65 için bkz. s. 17 ve madde gerekçesi için bkz. s. 241-242; m. 65 ve gerekçesi için bkz. YAVUZ, C., Borçlar Kanunu (BK.) -Türk Borçlar Kanunu Tasarısı (BKT.) ve Gerekçesi, Karşılaştırmalı Liste ile birlikte-, 6.Baskı, İstanbul 2007, s. 57-58. Ayrıca m. 65 metni için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, TBMM Adalet Alt Komisyonu Raporu ve Metni (1/499), s. 21.

mesuliyet/1. Zarar ve ziyan” şeklindeki ibareler, Tasarıda “2. Hayvan bulunduranın sorumluluğu/a. Giderim yükümlülüğü” şeklinde değiştirilmiştir. 818 sayılı Borçlar Kanununun 56 ncı maddesi, “bir hayvan tarafından yapılan zarar” ile “sorumluluktan kurtulma olanağı” birinci fıkrada ve birlikte düzenlendiği için, iki fıkradan oluştuğu hâlde, Tasarının 62 nci maddesi, bu iki durumun ayrı fıkralarda düzenlenmesi nedeniyle üç fıkradan oluşmaktadır. Tasarının 62 nci maddesinin birinci fıkrasında, bir hayvanın bakım ve yönetimini sürekli veya geçici olarak üstlenen kişinin, kural olarak hayvanın verdiği zararı gidermekle yükümlü olduğu öngörülmüştür. Böylece, 818 sayılı Borçlar Kanunundan farklı olarak, “hayvan bulundurma” kavramına açıklık kazandırılmıştır. Maddenin ikinci fıkrasında, bir olağan sebep sorumluluğuna tâbi olan hayvan bulunduranın, objektif özen borcunu yerine getirdiğini ispat ettiği takdirde, sorumluluktan kurtulabileceği kabul edilmiştir. 818 sayılı Borçlar Kanununun 56 ncı maddesinin birinci fıkrasında, ayrı bir kurtuluş kanıtı olarak düzenlenmiş görünen “yahut bu dikkat ve itinada bulunmuş olsa bile zararın vukuuna mâni olamayacağını ispat etmedikçe tazmine mecburdur.” şeklindeki hüküm, nedensellik bağının kesilmesi ile ilgili olduğu göz önünde tutularak, madde metnine alınmamıştır. Maddenin son fıkrasında da, bir başkası veya başkasına ait bir hayvan tarafından ürkütülmüş hayvanın verdiği zarardan sorumlu olan hayvan bulunduranın, bu kişilere rücu hakkının saklı olduğu belirtilmiştir²¹.

bb) BKT. m. 67’de, “hayvan bulunduranın sorumluluğu” başlığı altında, “alıkoyma hakkı” konusu, şu şekilde düzenlenmiştir:

---

²¹ Tasarı maddesi ve gerekçesi için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, T.C. Adalet Bakanlığı, Ankara, Şubat-2008, m. 66 için bkz. s. 17 ve madde gerekçesi için bkz. s. 242-243; m. 66 ve gerekçesi için bkz. YAVUZ, C., Borçlar Kanunu (BK.) -Türk Borçlar Kanunu Tasarısı (BKT.) ve Gerekçesi, Karşılaştırmalı Liste ile birlikte-, 6.Baskı, İstanbul 2007, s. 58-59. Ayrıca m. 66 metni için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, TBMM Adalet Alt Komisyonu Raporu ve Metni (1/499), s.21.

“Bir kişinin hayvanı, başkasının taşınmazı üzerinde bir zarar verdiği takdirde, taşınmazın zilyedi, o hayvanı yakalayabilir, zararı giderilinceye kadar alıkoyabilir; hattâ durum ve koşullar haklı gösteriyorsa hayvanı öldürebilir (f.1). -Bu durumda, taşınmazın zilyedi derhâl hayvan sahibine bilgi vermek ve sahibini bilmiyorsa, onun bulunması için gerekli girişimleri yapmak zorundadır (f.2)”.

Tasarıya ilişkin “Madde Gerekçeleri”nde, bu düzenlemenin gerekçesi, şu şekilde açıklanmıştır: “818 sayılı Borçlar Kanununun 57 nci maddesini karşılamaktadır. Tasarının iki fıkradan oluşan 63 üncü maddesinde, bir taşınmazın zilyedinin, bu taşınmaza zarar veren başkasına ait bir hayvanı alıkoyma hakkı düzenlenmektedir. 818 sayılı Borçlar Kanununun 57 nci maddesinin kenar başlığında kullanılan “II. Hayvan üzerinde hapis hakkı” şeklindeki ibare, Tasarının 63 üncü maddesinde, “b. Alıkoyma hakkı” şeklinde değiştirilmiştir. Maddenin birinci fıkrasında, Türk Medenî Kanununun 4 üncü maddesi uyarınca, uyuşmazlık hâlinde, hâkimin takdir yetkisine dayanarak değerlendirmesi gereken, somut olaydaki durum ve koşullar haklı gösteriyorsa, taşınmazın zilyedinin, söz konusu hayvanı öldürme hakkına da sahip olduğu kabul edilmektedir. Maddede kullanılan “taşınmazı üzerinde bir zarar” ibaresinden anlaşılması gereken, hayvanın o taşınmaz üzerinde bulunan bitkiler, diğer hayvanlar, ürünler, geçici veya sabit yapı eserleri ve hatta insanlara verdiği zararlardır. -Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre de, bu durumda taşınmazın zilyedinin hayvan sahibine hemen bilgi vermek ve sahibini bilmiyorsa, onun bulunması için (meselâ, kolluk güçlerine haber vermek gibi) gerekli girişimleri yapmak zorunda olduğu belirtilmektedir. 818 sayılı Borçlar Kanununda tek fıkradan oluşan madde, Tasarıda iki fıkraya

bölünerek düzenlenmiştir.- Metninde yapılan arılaştırma dışında, maddede 818 sayılı Borçlar Kanununa göre bir hüküm değişikliği yoktur”²².

b) Yapı Malikinin Sorumluluğu

BKT. m. 68-69’da, “yapı malikinin sorumluluğu” başlığı altında, önce “giderim yükümlülüğü” ve sonra da, “zarar tehlikesini önleme” düzenlenmiştir. Şöyle ki:

aa) **BKT.m.68’de, “yapı malikinin sorumluluğu” başlığı altında, “giderim yükümlülüğü”** konusu, şu şekilde düzenlenmiştir:

“Bir binanın veya diğer yapı eserlerinin maliki, bunların yapımındaki bozukluklardan veya bakımındaki eksikliklerden doğan zararı gidermekle yükümlüdür (f.1). -İntifa ve oturma hakkı sahipleri de binanın bakımındaki eksikliklerden doğan zararlardan malikle birlikte müteselsilen sorumludurlar (f.2). -Sorumluların, bu sebeplerle kendilerine karşı sorumlu olan diğer kişilere rücu hakkı saklıdır (f.son).”.

Tasarıya ilişkin “Madde Gerekçeleri”nde, bu düzenlemenin gerekçesi, şu şekilde açıklanmıştır: “818 sayılı Borçlar Kanununun 58 inci maddesini kısmen karşılamaktadır.

-Tasarının iki fıkradan oluşan 68 inci maddesinde, yapı malikinin, intifa ve oturma hakkı sahiplerinin sorumluluğu ve bu sorumluluğun yaptırımı olan giderin yükümlülüğü düzenlenmektedir. 818 sayılı Borçlar Kanununun 58 inci maddesinin kenar bağlığında kullanılan “E. Bina ve diğer şeylerde mesuliyet/1. Zarar ve

---

²² Tasarı maddesi ve gerekçesi için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, T.C. Adalet Bakanlığı, Ankara, Şubat-2008, m. 67 için bkz. s. 17 ve madde gerekçesi için bkz. s. 243-244; m. 67 ve gerekçesi için bkz. YAVUZ, C., Borçlar Kanunu (BK.) -Türk Borçlar Kanunu Tasarısı (BKT.) ve Gerekçesi, Karşılaştırmalı Liste ile birlikte-, 6. Baskı, İstanbul 2007, s. 59-60. Ayrıca m. 67 metni için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, TBMM Adalet Alt Komisyonu Raporu ve Metni (1/499), s. 22.

ziyan” şeklindeki ibareler, Tasarının 68 inci maddesinde, “3.Yapı malikinin sorumluluğu/a. Giderim yükümlülüğü” şeklinde değiştirilmiştir. Her ne kadar, Tasarının 68 inci maddesinde, yapı maliki yanında, intifa ve oturma hakkı sahiplerinin müteselsil sorumluluğundan da söz edilmekte ise de, maddenin kenar başlığının uzatılmaması düşüncesiyle, kısaca “Yapı malikinin sorumluluğu” ibaresinin kullanılmasıyla yetinilmiştir. Maddede, söz konusu edilen intifa ve oturma hakkı sahipleri terimleriyle kast edilen kişiler, Türk Medenî Kanununun 794 ve 823 üncü maddelerine göre belirlenecektir. -818 sayılı Borçlar Kanununun 58 inci maddesinin birinci fıkrasında kullanılan, “bir bina veya imal olunan herhangi bir şeyin maliki” şeklindeki ibare, Tasarının 68 inci maddesinde “Bir binanın veya diğer yapı eserlerinin maliki” şekline dönüştürülmüştür. -Maddenin birinci fıkrasında, bir binanın veya taşınmazla bağlantılı diğer yapı eserlerinin malikinin, bunların yapım bozukluğundan veya bakım eksikliğinden doğan zararı gidermekle yükümlü olduğu belirtilmektedir. -Maddenin ikinci fıkrası, 818 sayılı Borçlar Kanununda yer verilmeyen, yeni bir hüküm olup, intifa ve oturma hakkı sahiplerinin, sadece binanın bakımındaki eksikliklerden doğan zararlardan, malikle birlikte müteselsilen sorumlu tutulmaları öngörülmektedir. Gerçekten, intifa ve oturma hakkı sahiplerinin de geniş yetkilere dayanarak binayı fiilen ellerinde bulundurdukları göz önünde tutularak, bakım eksikliğinden doğan zararlardan malikle birlikte müteselsilen sorumlu tutulmaları uygun görülmüştür. Buna karşılık, intifa ve oturma hakkı sahiplerinin, binanın yapımındaki bozukluklardan, malikle birlikte müteselsilen sorumlulukları söz konusu değildir.-818 sayılı Borçlar Kanununun 58 inci maddesinin ikinci fıkrasında kullanılan “Bu cihetten dolayı” şeklindeki ibare, maddenin birinci ve ikinci fıkralarında değişik sebeplerle sorumlu olanlara ilişkin bir düzenleme yapıldığı gözönünde tutularak, Tasarının 68 inci

maddesinin son fıkrasında, “Sorumluların, bu sebeplerle” olarak değiştirilmiştir”²³.

bb) BKT. m. 69’da, “yapı malikinin sorumluluğu” başlığı altında, “zarar tehlikesini önleme” konusu, şu şekilde düzenlenmiştir:

“Bir başkasına ait bina veya diğer yapı eserlerinden zarar görme tehlikesiyle karşılaşan kişi, bu tehlikenin giderilmesi için gerekli önlemlerin alınmasını hak sahiplerinden isteyebilir (f.1). -Kişilerin ve malların korunması hakkındaki kamu hukuku kuralları saklıdır (f.2).”

Tasarıya ilişkin “Madde Gerekçeleri”nde, bu düzenlemenin gerekçesi, şu şekilde açıklanmıştır: “818 sayılı Borçlar Kanununun 59 uncu maddesini karşılamaktadır. -Tasarının iki fıkradan oluşan 69 uncu maddesinde, başkasına ait bir bina veya diğer yapı eserlerinden zarar görme tehlikesiyle karşılaşan kişinin, bu tehlikenin önlenmesini isteme hakkı düzenlenmektedir. 818 sayılı Borçlar Kanununun 59 uncu maddesinin kenar başlığında kullanılan “II. Tedbirleri temin” şeklindeki ibare, Tasarının 69 uncu maddesinde, “b. Zarar tehlikesini önleme” şeklinde değiştirilmiştir. 818 sayılı Borçlar Kanununun 59 uncu maddesinin birinci fıkrasında, “zuhura gelecek bir zarara maruz olan kimsenin, tehlikeyi bertaraf etmek için” şeklindeki ibare yerine, Tasarıda, “zarar görme tehlikesiyle karşılaşan kişi” ibaresi kullanılarak, maddede öngörülen önlemlerin alınmasının istenebilmesi için zararın doğmasının şart olduğu şeklindeki yanlış izlenimin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

---

²³ Tasarı maddesi ve gerekçesi için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, T.C. Adalet Bakanlığı, Ankara, Şubat-2008, m. 68 için bkz. s. 17-18 ve madde gerekçesi için bkz. s. 244-245; m. 68 ve gerekçesi için bkz. YAVUZ, C., Borçlar Kanunu (BK.) -Türk Borçlar Kanunu Tasarısı (BKT.) ve Gerekçesi, Karşılaştırmalı Liste ile birlikte-, 6. Baskı, İstanbul 2007, s. 60-61. Ayrıca m. 68 metni için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, TBMM Adalet Alt Komisyonu Raporu ve Metni (1/499), s. 22.

Metninde yapılan düzeltme ve arılaştırma dışında, maddede 818 sayılı Borçlar Kanununa göre bir hüküm değişikliği yoktur”²⁴.

3. Tehlike Sorumluluğu ve Denkleştirme

BKT. m. 70, “tehdike sorumluluğu ve denkleştirme” başlığı altında, önce “tehdike sorumluluğu” ve sonra da, “denkleştirme” düzenlenmiştir. şöyle ki:

a) BKT.m.70’de, “tehdike sorumluluğu ve denkleştirme” başlığı altında getirilen düzenlemenin, “tehdike sorumluluğu”na ilişkin düzenlemesi (f.1, 2 ve 3), şu şekildedir:

“Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur.” (f.1). -“Bir işletmenin, mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletme olduğu kabul edilir. Özellikle, herhangi bir kanunda benzeri tehlikeler arzeden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörölmüşe, bu işletme de önemli ölçüde tehlike arzeden işletme sayılır.” (f.2). -“Belirli bir tehlike hâli için öngörölen özel sorumluluk hükümleri saklıdır.” (f.3).

---

²⁴ Tasarı maddesi ve gerekçesi için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, T.C. Adalet Bakanlığı, Ankara, şubat-2008, m. 69 için bkz. s. 18 ve madde gerekçesi için bkz. s. 245; m. 69 ve gerekçesi için bkz.YAVUZ, C., Borçlar Kanunu (BK.) -Türk Borçlar Kanunu Tasarısı (BKT.) ve Gerekçesi, Karşılaştırmalı Liste ile birlikte-, 6. Baskı, İstanbul 2007, s. 61-62. Ayrıca m. 69 metni için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, TBMM Adalet Alt Komisyonu Raporu ve Metni (1/499), s. 22.

b) BKT.m.70'de, "tehlike sorumluluğu ve denkleştirme" başlığı altında getirilen düzenlemenin, "denkleştirme"ye ilişkin düzenlemesi (f. son), şu şekildedir:

"Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin bu tür faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile, zarar görenler, bu işletmenin faaliyetinin sebep olduğu zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilirler".

Tasarıya ilişkin "Madde Gerekçeleri"nde, "tehlike sorumluluğu ve denkleştirme" başlıklı m.70'in gerekçesi, şu şekilde açıklanmıştır: "818 sayılı Borçlar Kanununda yer verilmeyen, "III. Tehlike sorumluluğu ve denkleştirme" kenar başlıklı yeni bir maddedir. Tasarının dört fıkradan oluşan 70 inci maddesinde, kusursuz sorumluluk türlerinden biri olan tehlike sorumluluğunun genel ilkesi düzenlenmektedir.-Borçlar Kanunumuzun kaynağını oluşturan İsviçre hukukunda, tehlike sorumluluğunun öngörüldüğü birçok özel kanun bulunduğu hâlde, Hukukumuzda bu konuya ilişkin yeterli sayılabilecek yasal düzenlemelerin olmaması karşısında, söz konusu maddede tehlike sorumluluğunun genel ilkesinin belirtilmesi uygun görülmüştür. Maddenin birinci fıkrasında belirtilen ilkeye göre: "Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleyen müteselsilen sorumludur." Bu nedenle, önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin faaliyetlerini yürüten kişiler, bu faaliyetlerin gerektirdiği izni veya ruhsatı almış olsalar bile, tipik tehlike olgusunun doğurduğu tipik zarardan sorumlu olmaktan kurtulamazlar. Maddenin ikinci fıkrasının ilk cümlesinde, bir işletmenin, hangi durum ve koşullarda, "önemli ölçüde tehlike arzettiği"nin kabul edileceği düzenlenmiştir. Buna göre: "Bir işletmenin, mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden

beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletme olduğu kabul edilir.” Bu hüküm uyarınca, önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin beklenmedik hâl sonucunda, sık olarak ya da zaman zaman ağır zararlar doğurmaya elverişli ise, söz konusu işletmeyi işleten kişiler hakkında, maddenin birinci fıkrası hükmü uygulanabilir. Aynı fıkranın son cümlesinde de, özellikle herhangi bir kanunda, benzeri tehlikeler arzeden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğunun öngörülmüş olması durumunda, bu işletmenin de önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletme sayılacağı belirtilmiştir. Maddenin üçüncü fıkrasında, tehlike sorumluluğu öngören özel kanun hükümlerinin saklı olduğu belirtilmektedir. Maddenin son fıkrasında ise, hukuk düzenince, önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin faaliyetine izin verilmiş olsa bile, zarar görenlerin, bu işletmenin faaliyetinden doğan zararlarının, uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilecekleri kabul edilmiştir. Haksız fiil dolayısıyla zarar gören bakımından bir borç doğmuşsa zarar gören, haksız fiilden doğan tazminat istemi zamanaşımına uğramış olsa bile, her zaman bu borcu ifadan kaçınabilir”²⁵.

IV. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'nın (BKT.'nin) “Kusursuz Sorumluluk”

Düzenlemesinin Değerlendirilmesi

Türk Borçlar Kanunu Tasarısı ile, “kusursuz sorumluluk”, kusursuz sorumluluğu haklı kılan ilkelere dayalı olarak düzenlenmiştir.

---

²⁵ Tasarı maddesi ve gerekçesi için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, T.C. Adalet Bakanlığı, Ankara, Şubat-2008, m. 70 için bkz. s. 18 ve madde gerekçesi için bkz. s. 245-246; m. 70 ve gerekçesi için bkz. YAVUZ, C., Borçlar Kanunu (BK.) -Türk Borçlar Kanunu Tasarısı (BKT.) ve Gerekçesi, Karşılaştırmalı Liste ile birlikte-, 6. Baskı, İstanbul 2007, s. 62-63. Ayrıca m. 70 metni için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, TBMM Adalet Alt Komisyonu Raporu ve Metni (1/499), s. 22.

Böylece, uygulamada, içtihat ile, kusursuz sorumluluk yaratılıp yaratılmayacağı sorunu da, çözüme kavuşturulmuş olmaktadır;

Ancak, “yapı malikinin sorumluluğu”, yapım bozukluğundan veya bakım eksikliğinden sorumluluk olmasına rağmen, “özen sorumluluğu” kapsamında düzenlenmiştir. Yapı malikinin sorumluluğunda görülen yapım bozukluğu veya eksikliği de, gerçekte, özensizliğe dayanmaktadır. Yine de, diğer iki özen sorumluluğundan farklı olarak, burada, bina maliki, kurtuluş kanıtı getirerek sorumluluktan kurtulamamalıdır. Yani, yapı malikinin sorumluluğu, kurtuluş kanıtı getirilemeyen kusursuz sorumluluk olarak kabul edilmelidir. Tasarı metninin, bu yönden, bir açıklık taşıması isabetli olacaktır. Diğer taraftan, diğer iki özen sorumluluğunda, “kurtuluş kanıtı getirme” imkanı açıklıkla öngörüldüğü halde; yapı malikinin sorumluluğunda böyle bir açıklamaya yer verilmemesi ile, yapı malikinin sorumluluğunun, kurtuluş kanıtı getirilemeyen kusursuz sorumluluk olduğu söylenebilecektir. Zaten özen sorumluluğuna ilişkin Tasarı düzenlemesinde, genel bir özen sorumluluğu ilkesine yer verilmekten kaçınılmış ve sadece objektif özensizliğin sorumluluğa yol açabileceği üç özel durum düzenleme konusu yapılmıştır; objektif özensizliğe dayalı sorumluluk için bir ilke öngörülseydi; bu defa, kusur sorumluluğunun kural ve kusursuz sorumluluğun istisna olması esasından ayrılmış olacaktı. Böyle bir sorumluluk düzeni benimsenmesi de, bugünkü sorumluluk ilkeleri çerçevesinde kabul edilebilecek bir durum değildir. Tasarı ile yapılan, sadece anılan üç kusursuz sorumluluk halinin objektif özensizliğe dayalı olma özelliğini açıklığa kavuşturmak olmuştur.

Tasarıda, doktrinde savunulduğu²⁶ ve uygulamanın ihtiyaç duyduğu gibi, tehlike sorumluluğu, genel kural ile düzenlenmiş; tehlike

---

²⁶ Bu konuda bkz. TİFTİK, M., Tehlike Sorumluluğunun Ayırıcı Özellikleri ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, 2. Baskı, Erzurum 1997, s. 95 vd.; TANDOĞAN, H., Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk

sorumluluğu hallerinin tek tek özel yasalarla düzenlenmesi sisteminden vazgeçilmiştir. Tehlike sorumluluklarının kazuistik yolla düzenlenmesine gidildiği takdirde, istisnai hüküm niteliğindeki bu kurallar, benzer tehlike durumlarına kıyasen uygulanamayacağından, bilim ve teknikteki gelişmelerin birlikte getireceği yeni tehlikeler karşısında yetersiz kalmaktadır. Tasarıda, tehlike sorumluluğunun bir genel kural ile düzenlenmesi sonucu, genel kural ile, hem sabit bir ölçü getirilmiş, hem de yeni olgulara uygun bir çözüm bulunmasına imkan verecek bir esneklik sağlanmış olmaktadır. Genel tehlike kuralı ile, yeni ortaya çıkan tehlikeli olgulara da rahat uygulanabilen bir hukuki düzenleme hedeflenmiştir. Bunun yanında, elbette özel sorumluluk kanunlarının düzenlemiş olduğu olgular muhafaza edilecektir. Tasarı ile, Borçlar Kanunu'nun tehlike sorumluluğu yönünden olan eksikliği giderilmiş olmaktadır. Yine Tasarı'da, tehlike sorumluluğuna ilişkin genel kuralı tamamlamak üzere, hukuka uygun tehlikeli faaliyetlerden sorumluluk yönünden, denkleştirme kuralı da, genel bir ilke olarak düzenleme konusu yapılmıştır.

Aynı şekilde, Tasarı'da, ayırt etme gücü olmayanların hakkaniyet sorumluluğunu, özel bir sorumluluk durumu olarak düzenleme yerine, hakkaniyet sorumluluğunun bir genel kural ile düzenlenip bu sorumluluk türü yönünden, ayırt etme gücüne sahip olmayanların sorumluluğu örnek olarak anılmıştır.

Tasarının, açıklanan bu kusursuz sorumluluk düzenlemesinin, isabetli ve kabul edilebilir olduğu söylenebilecektir.

Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu, MHE./Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler II. Sempozyumu, 15-16 Aralık 1978; HATEMİ, H., Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, İstanbul 1998, s. 92 vd..

